

CSICSAY ALAJOS

KI LÁTOTT MÁR FANTOMEMLŐST

Valószínűleg minden ember. Legalábbis képen, filmen vagy élőben valamelyik állatkertben, de a természetben szabadon aligha egyet is. Még a megrögzött vadonlesők is csak a nyomaira lelnek rá itt-ott. Pedig szentül állítják, hogy Magyarország erdőiben is él néhány példány a Mátrában, Bükkben, Zemplén sűrűiben, s utóbb pedig a Duna-Ipoly Nemzeti Parkhoz tartozó Börzsönyben bukkant fel egy példány. Szegény pára!, sóhajt fel az állatokkal (is) együtt érző ember, aki ha egyedüllétről hall – merthogy antropomorf a gondolkodásmódja –, mindjárt magára, illetőleg az emberi elhagyatottságra gondol. Csakhogy az élővilág másképpen működik, mint az emberi társadalom. Pláne az olyan remetefajok világa, mint az övé. Az ő egyedük bizony szeretnek egyedül lenni. Annak ellenére, hogy nagyon kíváncsiak, egyáltalán nem óhajtják, hogy mások is, különösen az emberek, leskelődjenek rájuk. Biztosak lehetünk benne, hogy erre nyomós okuk van. Nem kell hát nagyon aggódnunk a börzsönyi remete miatt, mert ha életre való, néhány napra fog magának párt találni. Ennyi elegendő ahhoz, hogy a génállományát az utódainak továbbadhassa. Egyelőre nincs róla hír, hogy

a titokzatos börzsönyi állat nőténye vagy hím. A vele foglalkozók már biztosan tudják, mert azt sikerült kideríteniük, hogy „pacsomagol”. Ez azt jelenti, hogy rá jellemző hormonokat tartalmazó, szagos jeleket hagy maga után. Feltehetően ezeket vagy megszimatozza valamelyik partnerjelölt, és megfelelő időben odacsapódik hozzá, vagy ő lopakodik át egy ellenkező nemű egyednek a territóriumába, ami, ha úgy vesszük, óriási terület, akár a 450 négyzetkilométert is elérheti. Persze ekkora terület a Börzsönyben nem áll rendelkezésére, sőt Magyarországon sehol sem, de mint mondtam, csak rövid időre fog a szomszédba átmenni, mert, mint tudjuk, igencsak magányos farkas. Még a párját is elüldözi, miután megtette a kötelességét. No, de ne tegyem tovább próbára az olvasó türelmét, elárulom hát, miféle állatról van szó. Arról, amelyiket a magyarországi Vadonleső program szakemberei a 2019-es év emlősének neveztek ki, az *eurázsiai hiúzról*.

A hiúz, latin nevén *Lynx lynx*, rendszertani besorolása szerint a ragadozók (*Carnivora*) rendjébe, ezen belül a macskafélék családjába (*Felidae*) tartozik. Mellesleg e rendszerben léteznek öregrend-, alrend-alkatúak stb. kate-

góriák, ám ezek már annyira szakkérdések, hogy csak a szót szaporítanám velük, ha leírnám a latin megnevezésüket. Viszont okvetlenül meg kell jegyeznünk, hogy a hiúz az egyetlen nagymacska, amely a Kárpát-medencében (is) él. Összesen négy faja ismert, mégpedig a kanadai (mondják sarki hiúznak is), az eurázsiai (ide tartozik a mi kárpáti hiúzunk, ami valójában egy alfaj), az ibériai (más néven a spanyol- vagy párduchiúz, amely a legkisebb termetű) és a vörös hiúz. Ezeket azért is sorolom fel, hogy lássuk, kizárólag az északi féltekén élnek, ott is inkább a hidegebb tájakat kedvelik. Bár ez nem annyira egyértelmű, hiszen Spanyolország és a Kárpátok sem olyan hűvös, mint Alaszka, csakhogy ezek a ragadozók általában a hegyekbe húzódnak fel, olyan erdőkbe, amelyekben sziklás kiemelkedők is vannak. Viszont 1000 méternél magasabb „kilátókra” nem igen kapaszkodnak fel.

A mi kárpáti hiúzunk, a *Lynx lynx carpatika* átlagos testhossza 1 méter (a farka 15–20 cm, de nem csonk), magassága 70 cm, súlya 30–40 kg. Alapszíne barna, fekete pontokkal, a farka vége fekete, a füle hegyén jellegzetes fekete pamacsot visel, no meg szakállá is van. Táplálékai: apró rágcsá-

lók (egerek, pockok), madarak, őzek (leginkább gidák), vadmalacok, viszont dögöket nem eszik, csak akkor, ha már végképp nem akad más. Sőt, ha a nagyobb zsákmányát nem bírja egyszerre elfogyasztani, a maradékot is hagyja másoknak, leginkább a vadászóknak felfalni. Zsákmányára lesből, ugrással támad, akárcsak a róka, ugrásainak hossza 3–4 méter. Annyira fürge, hogy a madarat röptében is képes elkapni. Kölykeinek száma 2–3, melyek a párzást követően hetvennapos vemhesség után jönnek a világra, azaz májustól június derekáig. 2–3 éves korukban válnak ivaréretté, de az anya csak addig gondozza, tanítja őket vadászni, amíg be nem következik az újabb ivarzásnak ideje. Ekkor, mint a legtöbb vadon élő állat, elkergeti a kölyköket, vagyis arra kényszeríti az ivadékait, hogy saját lábukon éljenek meg. Értendő alatta, szerezzenek maguknak saját „felségterületet”, amelyért a fajtársaikkal kell megküzdeniük. Önkéntelenül felvetődik a kérdés, ha „fantom” állatfajról beszélünk, hogyhogya mégis ennyi mindent tudhatunk róla? Nagyon egyszerűnek tűnik a válasz. Ma már minden természeti titokra rejtett kamerával, a szó szoros értelmében fényt lehet deríteni. Még a hiúz éjjeli vadászataira, erdei barangolásaira is. No, de hol volt akkor még rejtet kamera, amikor ezen

adatok többségét már leírták, többek között maga Brehm is, aki *Az állatok világa* című, eddig a legátfogóbb, fölöttébb terjedelmes, ám olvasmányos tudományos-ismeretterjesztő művét, a 19. század közepén megírta...? Lásuk, a hiúzzal kapcsolatban miféle dolgokra is kitér: „*A germánok istenlegendáiban ugyanazt a szerepet játszotta, mint uszított a macska. Freyja istenasszony állata nem a macska volt, hanem a hiúz, ez húzta a kocsját.* (Ez annyira igaz, mint az, hogy Weöres Sándorét a lappantyúk emelték.) *Még a középkorban a hiúz ott élt Közép-Európa minden nagyobb erdőségében, s általános gyűlölet vette körül, erősen üldözték. Azóta állandóan csökken a száma, s Németországban ma már nem található meg.*” Tegyem hozzá, hátha mégis, akárcsak tájainkon – rejtett kamerával.

Miként írásom címében is utaltam rá, a hiúznak minden oka megvolt rá, hogy kísértetállat váljon belőle. Olyannyira, hogy a pontos egyedszámát sem tudják meghatározni a kutatók. 2017-ben még 29-re becsülték, de ma már csak 10-ről beszélnek. A kárpáti alfaj Magyarországon kívül előfordul Szlovákiában, Lengyelországban, Ukrajnában és Romániában, ráadásul ez utóbbinak hiúz a nemzeti állata.

Annak ellenére, hogy állatunk egy vérmes ragadozó, egy szó sem esik ar-

ról, hogy embert is megtámadott volna valamikor. Azonban elgondolkodtató, miért bújjuk el annyira, hogy az utána leskelődőknek még csak megpillantani sem engedi magát, miközben ő mindenkit lát, aki a közelébe kerül. Ehhez nem elég a pusztá ösztön, ehhez fölöttébb fejlett intelligencia szükséges, aminek évszázadokkal előbb kellett kialakulnia, hogy átörökíthető képességgé váljon. Ennek köszönhető, hogy ez a kipusztulásra kárhozott macskafaj szórakoztatni tudjon bennünket. Ha magyarra akarnánk fordítani a nevét, a latin *Lynx lynx* éles látásút jelent. Valami ilyesféltre utal az angol *lynx eyed* kifejezés is. Viszont a hiúz jellemzéséhez nem kell ilyen messzire mennünk. Elég lenne annyi, ha néha el-elbarangolnánk a magyar költészetben, hiszen Csokonaitól Tandori Dezsőig megannyi költő, író műveiben fel-felbukkan ez a titokzatos lény. Ám akár a valóságban, mintha itt is folyvást bujdoskolna. A nemrég elhunyt Egyed Péter erdélyi költő egyik versében *csillagszemű manó hiúzt* említ, a huszonegy éves Petőfit pedig a *Magány(á)*-ban *vad hiúz-szemek* üldözték. Mindezt azért idézem fel, hogy ne feledkezzünk meg nyelvünk metaforákban gazdag voltáról. Arról, hogy egy-két szóval akár egy egész világot lehet elővarázsolni. Ám csak azok képesek erre, akik birtokában vannak a varázsigéinknek.

